

найбільш відповідає його цілям приходу на український ринок. Більш детального дослідження потребують зміни, які здійснюються іноземними інвесторами на придбаних підприємствах, адаптація стилю управління інвестора до українського ринку, і адаптація трудового колективу вітчизняного підприємства до іноземного інвестора, до його стилю керівництва, його методів ведення бізнесу.

Література

1. Галицькі контракти : газета [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.kontrakty.ua/ukr/gc/nomer/1999/16-99/16galuz.htm>
2. Кіндрацька Г.І. Стратегічний менеджмент : [навч. посіб.] / Кіндрацька Г.І. – К. : Знання, 2006. – 366 с.
3. Пивное дело : международный аналитический журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pivnoe-delo.info/tag/sabmiller/>.
4. Офіційний сайт компанії «Nestle» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nestle.ua>.

Надійшла 24.10.2011

УДК 330.341.1

Д. В. СОЛОХА

Донецький державний університет управління

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ — ЦИКЛІЧНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ Й РОЗВИТКУ

Визначено сутнісну характеристику інноваційного потенціалу регіональних економічних систем, представлено рівні формування та розвитку інноваційного потенціалу, визначено його складові за визначеними рівнями. Встановлено циклічність трансформацій інноваційного потенціалу регіонального рівня за складовими та принциповими характеристиками формування та розвитку в довгостроковій пролонгованій перспективі.

Certainly essence description of innovative potential of the regional economic systems, the even formings are presented and to development of innovative potential, certainly him constituents after certain levels. The recurrence of transformations of innovative potential of regional level is set after constituents, and of principle descriptions of forming and development, in the long-term prolonged prospect.

Ключові слова: інноваційний потенціал, регіон, функціонування, розвиток, система, циклічність.

Постановка проблеми. Проблема циклічності розвитку економічних систем будь-якого рівня присвячені численні праці вітчизняних та зарубіжних вчених. До класичних, фундаментальних досліджень цих питань належать роботи М. Шпитгоф, М. Кондратьєва та М. Туган-Барановського, про що йдеться у монографії [4].

Розвиток економічної системи України в останнє століття набував значних змін коливань, сплесків у певному часовому інтервалі, тобто був підлеглим певним циклам. На наше переконання, всі ці цикли пов'язані з розвитком техніки, технологій її поступового розвитку, оновленням під впливом інновацій (однак, слід також враховувати зміну суспільних формацій, що відбулася у ХХ столітті як мінімум двічі).

За численними переконливими аргументами авторів [2, 4], саме інноваційний потенціал регіонів виступає базисом в розвитку суспільства за будь-яких умов. Однак, незважаючи на достатньо глибокий рівень теоретико-методологічної проробки даного питання воно залишається актуальним, оскільки дослідивши природу циклічності розвитку інноваційного потенціалу регіону, можна формувати певні прогнози, будувати прогнозні моделі розвитку, діагностувати такий розвиток на стратегічну перспективу.

Аналіз останніх досліджень. Питанням оцінки потенціалу в цілому, його інноваційної складової зокрема, присвячені численні наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених – Божидарнік Т., Воронкової А., Колосова А., Матросової Л., Самочкина В. Однак, визначення циклів формування та розвитку інноваційного потенціалу систем регіонального рівня потребує подальшого вивчення [1–5].

Дослідження, результати якого наведено в даній статті, проведено в рамках НДР «Розробка теоретико-методичних засад функціонування розвитку та управління інноваційним потенціалом регіону», з державною реєстрацією № 0110U006871.

Цілі статті. Основну мету даної роботи означено як дослідження проблеми циклічності формування та розвитку інноваційного потенціалу регіону.

Виклад основного матеріалу. В процесі визначення сутності будь-якого виду потенціалу економічної системи фіксується той факт, що перший сам є складною системою взаємодіючих елементів, які можуть певною мірою заміщати один одного (бути альтернативними і динамічними). Потенціал у вищих формах його виявлення може самостійно адаптуватися та еволюціонувати з появою нових складових і за умови збалансованого оптимального співвідношення між ними.

Стосовно складних економічних систем регіону, поняття «потенціал» асоціюється, перш за все, з такими видами економічного потенціалу, як виробничий, екологічний, фінансово-кредитний, управлінський,

зовнішньоекономічний, інноваційний. На перший план виходить інноваційний потенціал, з яким пов'язується перехід на інноваційний шлях розвитку вітчизняної економіки [4].

Аналізуючи різноманітність виділених підходів до визначення інноваційного потенціалу слід відзначити, що всі вони можуть бути розділені на три головні групи: ресурсний підхід, тобто визначення інноваційного потенціалу як сукупності ресурсів або їх комбінації; структурний підхід до визначення інноваційного потенціалу, згідно з яким виділяють такі його основні елементи, як кадрова, інформаційно-методологічна, матеріально-технічна, науково-технічна, фінансова складові, тощо; процесний підхід, за яким інноваційний потенціал пов'язують з досягненням цілей інноваційної діяльності суб'єктів, зайнятих розробкою, впровадженням та комерціалізацією інновацій.

Згідно з представленими підходами, виділимо три рівня визначення та дослідження сутності інноваційного потенціалу стосовно регіонального рівня:

- перший рівень – характеристика інноваційного потенціалу регіону як сукупності наявних необхідних взаємозалежних ресурсів;
- другий рівень – дослідження внутрішньої структури інноваційного потенціалу;
- третій рівень – виявлення системної взаємодії складових інноваційного потенціалу в процесі досягнення економічною системою визначених стратегічних цілей.

Дослідники у своїх працях [4] безпосередньо торкаються таких якостей інноваційного потенціалу регіону, як гіперкомплексність та (певною мірою) емергентність і динамізм. Але в понятті “інноваційний потенціал” ними розкриваються не найсуттєвіші риси досліджуваного об'єкту, а властивості другого порядку (мультивалентність, граничність, стохастичність тощо), які є похідними від системних якісних характеристик (динамізм, гіперкомплексність, синергізм, емергентність).

На наш погляд, змістовна наповнюваність поняття „інноваційний потенціал” на регіональному рівні дослідження має починатись на концептуальному рівні через визначення системно-якісних первинних категорій, субординованих і координованих між собою. Логічний зв'язок якісних характеристик інноваційного потенціалу може бути виявлено завдяки використанню інтегрального підходу до визначення сутності інноваційного потенціалу і охарактеризовано діалектику формування і розвитку останнього. Принципова схема структури ресурсних елементів інноваційного потенціалу регіону на першому рівні їх ієрархічних зв'язків наведена на схемі рис. 1.

Схема, представлена на рис. 1, ілюструє той факт, що підхід до розгляду інноваційного потенціалу регіону лише як до сукупності ресурсів і можливостей їх використання є обмеженим, оскільки таке уявлення про нього не враховує цільової характеристики цієї категорії. Використання ресурсів в межах інноваційного потенціалу має бути цілеспрямованим й певним чином організованим з метою формування, узгодження і реалізації інноваційних потреб підприємств, регіонів, суспільства в цілому. Отже, структурована цільовизначеність ресурсних елементів є запорукою появи синергізму як найважливішої системно-якісної характеристики інноваційного потенціалу. Інтегральний підхід дозволяє доповнити уявлення про взаємозв'язок ресурсних складових інноваційного потенціалу: можлива інтеграція ресурсних елементів інноваційного потенціалу в певні комплекси, що дозволяє більш ефективно маневрувати фінансами, фондами, персоналом, інформацією тощо. В результаті формуються структурні складові інноваційного потенціалу регіону другого рівня ієрархічності (рис. 2).

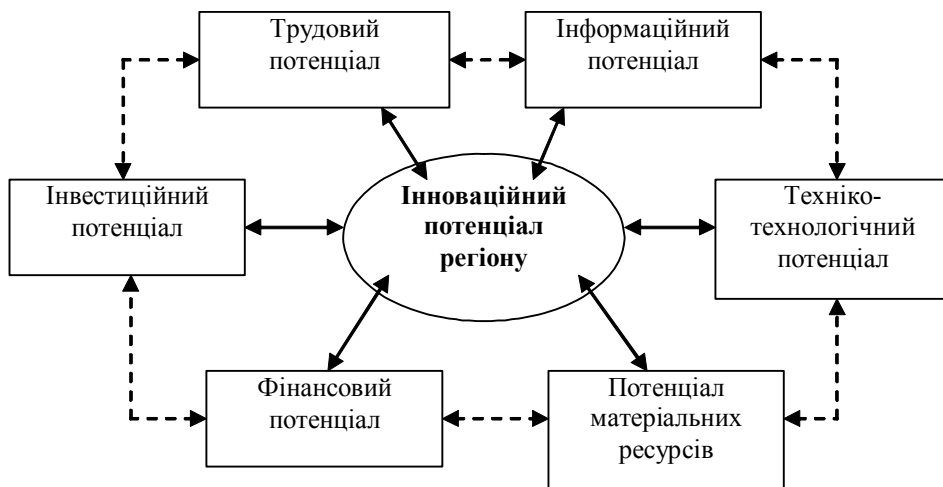

Рис. 1. Формування інноваційного потенціалу регіону за ресурсними складовими (перший рівень)

За схемою рисунка 2, взаємозв'язки складових ресурсних елементів інноваційного потенціалу ускладнюються: з'являються інтегральні комплекси ресурсів другого рівня, які об'єднують ресурси, схожі за механізмом дії та походженням (інтелектуальні ресурси, матеріальні активи).

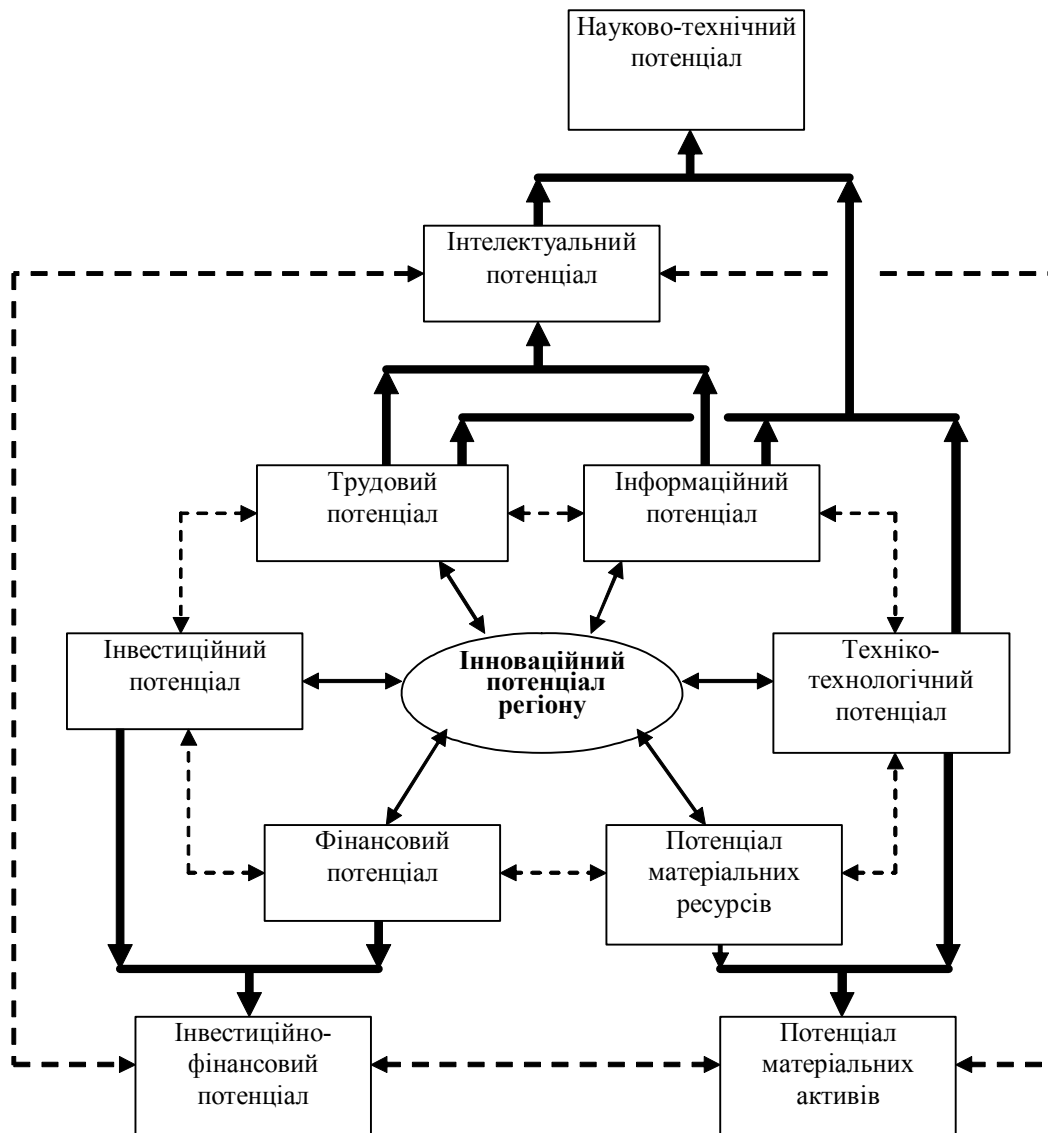

Рис. 2. Взаємозв'язки другого рівня ресурсних складових інноваційного потенціалу регіону

Дослідження другого рівня складових на принципах інтегрального підходу неможливе без врахування динамізму процесів функціонування інноваційного потенціалу регіону як такого, що поєднує у собі етапи його формування, адаптації і розвитку. Характеризуючи визначені етапи функціонування інноваційного потенціалу на будь-якому рівні економічної системи, можна скористатись ідеєю гнучкого розвитку мікросуб'єктів господарювання, викладеною в роботах Воронкової А.С., Самочкіна В.Н. та Божидарніка Т.В., згідно з якими гнучкість мікроекономічних систем пов'язана з їх здатністю планувати процес функціонування в довгостроковій перспективі [1, с. 6–7; 2, с.16; 3, с. 38–42].

Відзначимо, що модель гнучкого розвитку інноваційного потенціалу регіональних систем, кореспондуючись з філософською концепцією діалектики розвитку різнорівневих складних економічних систем та маркетингово-логістичною концепцією життєвого циклу, дозволяє безпосередньо дослідити динамізм внутрішньої структури інноваційного потенціалу, визначити циклічність перебування системи в точках екстремуму.

Накопичення позитивних змін в інноваційному потенціалі регіону створює умови для переходу до циклу його гнучкого розвитку, коли формування потенціалу відбувається на якісно новому рівні, прискорюються процеси розробки й впровадження нових підходів, методів і схем оптимізації структури ресурсно-функціональних потенціалів, їх оцінки і використання. Визначаючи особливості циклів формування і розвитку інноваційного потенціалу регіону, відзначимо, що існує діалектичний взаємозв'язок між стійкістю потенціалу, коли він відтворюється в межах старої якості і гнучкого розвитку, коли потенціал відтворюється на якісно новому рівні (рис. 3).

Аналізуючи матрицю потенціалів регіональної економічної системи, слід відзначити, що потенціал стійкості може бути представлено як динамічну рівновагу між здатністю і можливістю системи зберігати цілісність старої якості своїх ресурсів, процесів і здатністю до адаптації у відповідь на вплив внутрішнього і

зовнішнього середовища, не відторгаючи позитивних змін інноваційного характеру і поліпшуючи тим самим стан свого інноваційного потенціалу.

Формування інноваційного потенціалу регіону		Розвиток інноваційного потенціалу регіону	
Потенціал стійкості	Потенціал адаптації	Потенціал оновлення	Потенціал гнучкості
	Потенціал становлення		
	Потенціал розвитку		
Потенціал функціонування			

Рис. 3. Матриця станів інноваційного потенціалу регіональної економічної системи

Висновки. Проведене порівняння циклів формування і розвитку регіонального інноваційного потенціалу дозволяє поглибити характеристику його структурних елементів. Стан інноваційного потенціалу регіону на різних етапах його функціонування диференціює значущість його певних складових. Так, розглядаючи інноваційний потенціал у статичці, можна відзначити, що на етапі формування особливого значення набувають складові першого рівня, наприклад, фінансова складова, управління якою має забезпечити оптимальну структуру ресурсів для створення і впровадження інновацій.

На етапі адаптації підвищене значення мають складові другого рівня: інтелектуальна, інвестиційно-фінансова та матеріальна. Складові другого рівня формують додаткові можливості адаптації інноваційного потенціалу до впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, сприяють втіленню в життя ідеї розвитку економіки регіону на інноваційних засадах.

На стадії оновлення вкрай важливою стають складові третього рівня – науково-технічна складова, яку вважають імпульсом і критерієм подальшого розвитку інноваційного потенціалу, та культурно-освітня складова. Ці складові у своєму взаємозв'язку формують інноваційну культуру суспільства та зовнішнє і внутрішнє середовище, сприятливе інноваційній діяльності економічних суб'єктів.

Стадія оновлення забезпечить перехід до стадії потенціалу гнучкості, що свідчить про досягнення інноваційним потенціалом регіональної системи якісно нового рівня розвитку. Ознаками нової якості інноваційного потенціалу можуть вважатися: підвищення конкурентоздатності інноваційних товарів на національному і світовому ринках; зменшення інноваційного лагу (часу між розробкою і впровадженням інновацій); зростання рівня спеціалізації і кооперування суб'єктів інноваційної діяльності; ефективна діяльність інноваційної інфраструктури; збільшення кількості наукомістких інноваційних продуктів тощо.

В подальших дослідженнях увагу слід сконцентрувати на розробці математичного апарату оцінки впливу певних циклів, змін, які відбуваються під впливом цих циклів, та засадах забезпечення сталості розвитку регіональних систем у довгостроковій пролонгованій перспективі.

Література

1. Божидарнік Т.В. Управління гнучким розвитком підприємств в трансформаційній економіці: стратегічний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : 08.06.01 / Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К., 2003 – 19 с.
2. Воронкова А.Є. Концепція управління конкурентоспроможним потенціалом підприємства / А.Є. Воронкова // Економіст. – 2007. – № 8. – С. 14–17.
3. Колосов А. Кризис и достижения менеджмента адаптивного развития (на примере предприятий Луганской области) / А. Колосов // Економіст. – 2007. – № 8. – С. 38–41.
4. Управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів в перехідній економіці України : монографія / [Матросова Л.М., Овечкіна О.А., Іванова К.В., Солоха Д.В.]. – Донецьк : Донбас. – 496 с.
5. Самочкин В.Н. Гибкое развитие предприятия: Анализ и планирование / Самочкин В.Н. – [3-е изд., испр. и доп.]. – М. : Дело, 2008. – 392 с.

Надійшла 16.10.2011